

BÀI 3

PHƯƠNG TRÌNH TIẾP TUYẾN

❏ Vấn đề 1. Phương trình tiếp tuyến của đồ thị hàm số tại một điểm.

Cho hàm số $y = f(x)$ có đồ thị (C) và $M(x_0; y_0)$ là điểm trên (C) . Tiếp tuyến với đồ thị (C) tại $M(x_0; y_0)$ có:

☑ Hệ số góc: $k = f'(x_0)$

☑ Phương trình: $y - y_0 = k(x - x_0)$ hay $y - y_0 = f'(x_0)(x - x_0)$

Vậy để viết được phương trình tiếp tuyến tại $M(x_0; y_0)$ chúng ta cần đủ **3 yếu tố** sau:

- ① Hoành độ tiếp điểm x_0 .
- ② Tung độ tiếp điểm y_0 (Nếu đề chưa cho, ta phải tính bằng cách thay x_0 và hàm số $y_0 = f(x_0)$).
- ③ Hệ số góc $k = f'(x_0)$.

Ví dụ 1 Cho hàm số $y = x^3 + 3x^2 + 1$ có đồ thị là (C) . Viết phương trình tiếp tuyến của (C) :

a) Tại điểm $M(-1; 3)$.	b) Tại điểm có hoành độ bằng 2.
c) Tại điểm có tung độ bằng 1.	d) Tại giao điểm (C) với trục tung.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ví dụ 2 Cho hàm số $y = x^3 - (m - 1)x^2 + (3m + 1)x + m - 2$. Tìm m để tiếp tuyến của đồ thị hàm số tại điểm có hoành độ bằng 1 đi qua điểm $A(2; -1)$

Ví dụ 3 Gọi (C_m) là đồ thị hàm số $y = x^3 - (2m + 1)x^2 + (m + 3)x - 3$ và (d) là tiếp tuyến của (C) tại điểm có hoành độ $x - 2$. Tìm m để khoảng cách từ gốc tọa độ O đến (d) bằng $\frac{7}{\sqrt{17}}$.

 Nhắc lại: Khoảng cách từ $M(x_0; y_0)$ đến đường thẳng $(\Delta): Ax + By + C = 0$ là:

$$d(M, \Delta) = \frac{|Ax_0 + By_0 + C|}{\sqrt{A^2 + B^2}}$$

Ví dụ 4 Cho hàm số $y = \frac{3-x}{x+2}$. Viết phương trình tiếp tuyến (d) của (C) biết (d) cách đều hai điểm $A(-1; -2)$ và $B(1; 0)$.

Ví dụ 5 Cho hàm số $y = x^3 - 6x^2 + 9x - 1$. Viết phương trình tiếp tuyến (d) của (C) biết (d) cách đều hai điểm $A(2;7)$ và $B(-2;7)$.

Ví dụ 6 Viết phương trình tiếp tuyến d với đồ thị (C) : $y = x^3 - 3x^2 + 2$, biết d cắt các trục Ox, Oy lần lượt tại A, B thỏa mãn: $OB = 9OA$.

Ví dụ 7 Gọi M là một điểm thuộc (C) là đồ thị hàm số $y = \frac{x-1}{x+3}$ có khoảng cách tới trục hoành bằng 5. Viết phương trình tiếp tuyến của (C) tại M .

Ví dụ 8 Lập phương trình tiếp tuyến của đồ thị $(C): y = \frac{2x+3}{x+1}$ tại những điểm thuộc đồ thị có khoảng cách đến đường thẳng $(d): 3x + 4y - 2 = 0$ bằng 2.

❏ Vấn đề 2. Phương trình tiếp tuyến của đồ thị hàm số biết hệ số góc.

Phương pháp:

- ☑ Giải phương trình $f'(x) = k$ tìm các nghiệm $x_1, x_2, \dots$
- ☑ Viết phương trình tiếp tuyến: $y = f'(x_i)(x - x_i) + f(x_i) (i = 1, 2, \dots, n)$.

Chú ý:

- ☑ Số tiếp tuyến của đồ thị chính là số nghiệm của phương trình: $f'(x) = k$.
- ☑ Cho hai đường thẳng $d_1: y = k_1x + b_1$ và $d_2: y = k_2x + b_2$. Khi đó:

$$* d_1 // d_2 \Leftrightarrow \begin{cases} k_1 = k_2 \\ b_1 \neq b_2 \end{cases}$$

$$* d_1 \perp d_2 \Leftrightarrow k_1 k_2 = -1$$

$$* d \text{ cắt các trục } Ox, Oy \text{ lần lượt tại } A, B \text{ thì } \tan \widehat{OAB} = \pm \frac{OB}{OA}.$$

Ví dụ 9 Tìm hệ số góc của tiếp tuyến với đồ thị $y = \tan x$ tại điểm có hoành độ $x = \frac{\pi}{4}$.

- (A) $k = 1$. (B) $k = \frac{1}{2}$. (C) $k = \frac{\sqrt{2}}{2}$. (D) 2.

Ví dụ 10 Hệ số góc của tiếp tuyến của đồ thị hàm số $y = \frac{x-1}{x+1}$ tại giao điểm với trục tung bằng :

- (A) -2. (B) 2. (C) 1. (D) -1.

Ví dụ 11 Cho hàm số $y = -\frac{1}{3}x^3 - 2x^2 - 3x + 1$ có đồ thị (C). Trong các tiếp tuyến với (C), tiếp tuyến có hệ số góc lớn nhất bằng bao nhiêu?

(A) $k = 3$.

(B) $k = 2$.

(C) $k = 1$.

(D) $k = 0$.

Ví dụ 12 Tiếp tuyến với đồ thị hàm số $f(x) = \frac{3x+2}{2x-3}$ tại điểm có hoành độ $x_0 = 1$ có hệ số góc bằng bao nhiêu?

(A) 13.

(B) -1.

(C) -5.

(D) -13.

Ví dụ 13 Tìm hệ số góc tiếp tuyến k của đồ thị hàm số $y = \frac{x+2}{1-x}$ tại giao điểm của nó với trục hoành.

(A) $k = -3$.

(B) $k = -\frac{1}{3}$.

(C) $k = \frac{1}{3}$.

(D) $k = 3$.

Ví dụ 14 Cho hàm số $y = x^3 - 3x + 1$ (C). Viết phương trình tiếp tuyến của đồ thị (C), biết Hệ số góc của tiếp tuyến bằng 9

(A) $y = 9x - 1$ hay $y = 9x + 17$.

(B) $y = 9x - 1$ hay $y = 9x + 1$.

(C) $y = 9x - 13$ hay $y = 9x + 1$.

(D) $y = 9x - 13$ hay $y = 9x + 17$

Ví dụ 15 Viết phương trình tiếp tuyến của đồ thị hàm số: $y = 2x^4 - 4x^2 + 1$ biết tiếp tuyến song song với đường thẳng $y = 48x - 1$.

(A) $y = 48x - 9$

(B) $y = 48x - 7$

(C) $y = 48x - 10$

(D) $y = 48x - 79$

Ví dụ 16 Cho hàm số $y = x^3 + 3x^2 - 6x + 1$ (C). Viết phương trình tiếp tuyến của đồ thị (C) biết tiếp tuyến vuông góc với đường thẳng $y = -\frac{1}{18}x + 1$

(A) $y = 18x + 8$ và $y = 18x - 27$.

(B) $y = 18x + 8$ và $y = 18x - 2$.

(C) $y = 18x + 81$ và $y = 18x - 2$.

(D) $y = 18x + 81$ và $y = 18x - 27$.

Ví dụ 17 Viết phương trình tiếp tuyến với đồ thị hàm số: $y = \frac{2x}{x-1}$, biết hệ số góc của tiếp tuyến bằng -2

(A) $y = -2x + 1, y = -2x$

(B) $y = -2x + 2, y = -2x + 4$

(C) $y = -2x + 9, y = -2x$

(D) $y = -2x + 8, y = -2x$

Ví dụ 18 Cho hàm số $y = \frac{2x-1}{x-1}$ có đồ thị là (C). Viết phương trình tiếp tuyến của (C), biết tiếp tuyến có hệ số góc bằng $-\frac{1}{4}$.

(A) $y = -\frac{1}{4}x + \frac{3}{4}$ và $y = -\frac{1}{4}x + \frac{3}{4}$.

(B) $y = -\frac{1}{4}x + \frac{3}{2}$ và $y = -\frac{1}{4}x + \frac{5}{2}$.

(C) $y = -\frac{1}{4}x + \frac{1}{4}$ và $y = -\frac{1}{4}x + \frac{5}{4}$.

(D) $y = -\frac{1}{4}x + \frac{13}{4}$ và $y = -\frac{1}{4}x + \frac{5}{4}$.

Ví dụ 19 Cho hàm số $y = x^3 + 6x^2 + 7x + 5$ (C). Tìm trên (C) những điểm có hệ số góc tiếp tuyến tại điểm đó bằng -2 ?

Ⓐ $(1;9); (3;1).$

Ⓑ $(1;7); (3;1).$

Ⓒ $(1;7); (3;97).$

Ⓓ $(1;7); (1;9).$

Ví dụ 20 Tiếp tuyến của đồ thị hàm số $y = \frac{x^3}{3} + 3x^2 - 2$ có hệ số góc $k = -9$, có phương trình là :

Ⓐ $y - 16 = -9(x + 3).$

Ⓑ $y = -9(x + 3).$

Ⓒ $y - 16 = -9(x - 3).$

Ⓓ $y + 16 = -9(x + 3).$

Ví dụ 21 Cho hàm số $y = x^4 + x^2 + 1$ (C). Viết phương trình tiếp tuyến của đồ thị (C), biết tiếp tuyến song song với đường thẳng $y = 6x - 1$

Ⓐ $y = 6x - 2$

Ⓑ $y = 6x - 7$

Ⓒ $y = 6x - 8$

Ⓓ $y = 6x - 3$

Ví dụ 22 Cho hàm số $y = \frac{2x+2}{x-1}$ (C). Viết phương trình tiếp tuyến của (C), biết tiếp tuyến song song với đường thẳng $d : y = -4x + 1$.

Ⓐ $\begin{cases} y = -4x + 2 \\ y = -4x + 14 \end{cases}$

Ⓑ $\begin{cases} y = -4x + 21 \\ y = -4x + 14 \end{cases}$

Ⓒ $\begin{cases} y = -4x + 2 \\ y = -4x + 1 \end{cases}$

Ⓓ $\begin{cases} y = -4x + 12 \\ y = -4x + 14 \end{cases}$

Ví dụ 23 Cho hàm số: $y = \frac{2x+2}{x-1}$ có đồ thị (C). Viết phương trình tiếp tuyến của đồ thị (C) biết tiếp tuyến song song với đường thẳng $d : y = -4x + 1$.

Ⓐ $y = -4x + 3, y = -4x + 4.$

Ⓑ $y = -4x + 2, y = -4x + 44.$

Ⓒ $y = -4x + 2, y = -4x + 1.$

Ⓓ $y = -4x + 2, y = -4x + 14.$

Ví dụ 24 Viết phương trình tiếp tuyến với đồ thị hàm số: $y = \frac{2x}{x-1}$, biết tiếp tuyến song song với đường thẳng $(d): x + 2y = 0$

(A) $y = -\frac{1}{2}x + \frac{7}{4}, y = -\frac{1}{2}x + \frac{7}{4}$

(B) $y = -\frac{1}{2}x + \frac{27}{4}, y = -\frac{1}{2}x - \frac{7}{4}$

(C) $y = -\frac{1}{2}x + \frac{7}{4}, y = -\frac{1}{2}x - \frac{7}{4}$

(D) $y = -\frac{1}{2}x + \frac{27}{4}, y = -\frac{1}{2}x + \frac{7}{4}$

Ví dụ 25 Cho hàm số $y = x^3 - 2x^2 + (m-1)x + 2m$ có đồ thị là (C_m) . Tìm m để tiếp tuyến của đồ thị (C_m) tại điểm có hoành độ $x = 1$ song song với đường thẳng $y = 3x + 10$.

(A) $m = 2$

(B) $m = 4$

(C) $m = 0$

(D) Không tồn tại m

Ví dụ 26 Cho hàm số $y = x^3 - 3x + 1$ (C). Viết phương trình tiếp tuyến của đồ thị (C), biết Tiếp tuyến vuông góc với trục Oy .

(A) $y = 2, y = -1.$

(B) $y = 3, y = -1.$

(C) $y = 3, y = -2.$

(D) $x = 3, x = -1.$

Ví dụ 27 Cho hàm số $y = x^4 - 2x^2 - 1$ có đồ thị là (C). Viết phương trình tiếp tuyến của (C), biết tiếp tuyến song song với đường thẳng $d: 24x - y + 1 = 0$.

(A) $\Delta: y = 24x - 4.$

(B) $\Delta: y = 24x - 42.$

(C) $\Delta: y = 24x - 23.$

(D) $\Delta: y = 4x - 42.$

Ví dụ 28 Cho hàm số $y = \frac{2x+1}{x-1}$ (C). Viết phương trình tiếp tuyến của (C) biết tiếp tuyến vuông góc với đường thẳng $y = \frac{1}{3}x + 2$

(A) $y = -3x - 11$ hay $y = -3x + 11$

(B) $y = -3x - 11$ hay $y = -3x + 1$

(C) $y = -3x - 1$ hay $y = -3x + 1$

(D) $y = -3x - 1$ hay $y = -3x + 11$

Ví dụ 29 Cho hàm số $y = \frac{2x+2}{x-1}$ có đồ thị là (C). Viết phương trình tiếp tuyến của (C), biết tiếp tuyến song song với đường thẳng $d: y = -4x + 1$.

(A) $\Delta: y = -4x + 2$; $\Delta: y = -4x + 1$

(B) $\Delta: y = -4x + 2$; $\Delta: y = -4x + 7$

(C) $\Delta: y = -4x + 6$; $\Delta: y = -4x + 14$

(D) $\Delta: y = -4x + 2$; $\Delta: y = -4x + 14$

Ví dụ 30 Viết phương trình tiếp tuyến của đồ thị hàm số $y = \frac{1}{3}x^3 + \frac{1}{2}x^2 - 2x - \frac{4}{3}$, biết tiếp tuyến vuông góc với đường thẳng $x + 4y - 1 = 0$.

(A) $y = 4x + \frac{7}{6}$; $y = 4x - \frac{2}{3}$

(B) $y = 4x + \frac{73}{6}$; $y = 4x - \frac{26}{3}$

(C) $y = 4x + \frac{73}{6}$; $y = 4x - \frac{2}{3}$

(D) $y = 4x + \frac{7}{6}$; $y = 4x - \frac{26}{3}$

Ví dụ 31 Gọi (C) là đồ thị của hàm số $y = x^3 + 3x^2 - 2$. Viết phương trình tiếp tuyến của (C) song song với đường thẳng $y = 9x - 7$.

(A) $y = 9x + 25$.

(B) $y = 7x + 2$.

(C) $y = 9x + 5$.

(D) $y = 9x + 2$.

Ví dụ 32 Viết phương trình tiếp tuyến với đồ thị hàm số: $y = \frac{2x}{x-1}$, biết tiếp tuyến vuông góc với đường thẳng $(\Delta): 9x - 2y + 1 = 0$

(A) $y = -\frac{2}{9}x + \frac{2}{9}, y = -\frac{2}{9}x + \frac{8}{9}$

(B) $y = -\frac{2}{9}x + \frac{32}{9}, y = -\frac{2}{9}x + \frac{8}{9}$

(C) $y = -\frac{2}{9}x + \frac{1}{9}, y = -\frac{2}{9}x + \frac{8}{9}$

(D) $y = -\frac{2}{9}x + \frac{32}{9}, y = -\frac{2}{9}x - \frac{4}{9}$

Ví dụ 33 Cho hàm số $y = x^3 - 3x^2$ có đồ thị (C) . Có bao nhiêu tiếp tuyến của (C) song song đường thẳng $y = 9x + 10$?

(A) 1.

(B) 3.

(C) 2.

(D) 4.

Ví dụ 34 Gọi (C) là đồ thị của hàm số $y = \frac{x^3}{3} - x^2 + 2x + 1$. Viết phương trình tiếp tuyến của (C) vuông góc với đường thẳng $y = -\frac{x}{5} + 2$.

(A) $y = 5x + \frac{2}{3}$ hoặc $y = 5x - 8$

(B) $y = 5x + \frac{8}{3}$ hoặc $y = 5x - 9$

(C) $y = 5x + \frac{8}{3}$ hoặc $y = 5x - 5$

(D) $y = 5x + \frac{8}{3}$ hoặc $y = 5x - 8$

Ví dụ 35 Cho hàm số $y = x^2 - 6x + 5$ có tiếp tuyến song song với trục hoành. Phương trình tiếp tuyến đó là:

☐ A $x = -3$.

☐ B $y = -4$.

☐ C $y = 4$.

☐ D $x = 3$.

Ví dụ 36 Gọi (C) là đồ thị của hàm số $y = x^4 + x$. Tiếp tuyến của (C) vuông góc với đường thẳng $d : x + 5y = 0$ có phương trình là:

☐ A $y = 5x - 3$.

☐ B $y = 3x - 5$.

☐ C $y = 2x - 3$.

☐ D $y = x + 4$.

Ví dụ 37 Lập phương trình tiếp tuyến của đường cong $(C) : y = x^3 + 3x^2 - 8x + 1$, biết tiếp tuyến đó song song với đường thẳng $\Delta : y = x + 2017$?

☐ A $y = x + 2018$.

☐ B $y = x + 4$.

☐ C $y = x - 4; y = x + 28$.

☐ D $y = x - 2018$.

Ví dụ 38 Cho hàm số $y = \frac{2x-1}{x-1}$ có đồ thị (C) .

a) Giải bất phương trình $y' < -4$;

b) Viết phương trình tiếp tuyến với (C) biết tiếp tuyến này cắt các trục Ox, Oy lần lượt tại A, B mà $OA = 4OB$.

Ví dụ 39 Cho hàm số $y = x^3 + 3x^2 - 9x + 5$ có đồ thị là (C) . Tìm tất cả các tiếp tuyến của đồ thị (C) , hãy tìm tiếp tuyến có hệ số góc nhỏ nhất.

Ví dụ 40 Gọi (C) là đồ thị của hàm số $y = -2x^3 + 6x^2 - 5$.

- Viết phương trình tiếp tuyến (d) của (C) tại điểm A thuộc (C) có hoành độ $x = 3$. Tìm giao điểm khác A của (d) và (C) .
- Xác định tham số a để tồn tại ít nhất một tiếp tuyến của (C) có hệ số góc a .
- Chứng minh rằng chỉ có duy nhất một tiếp tuyến của (C) đi qua điểm có hoành độ thỏa mãn phương trình $y'' = 0$ của (C) .

Ví dụ 41 Tìm m để tiếp tuyến của đồ thị $y = x^3 - 3x^2 + m$ tại điểm có hoành độ bằng 1 cắt các trục Ox , Oy lần lượt tại A và B sao cho diện tích tam giác OAB có diện tích bằng 1,5.

📁 Vấn đề 3. Phương trình tiếp tuyến của đồ thị hàm số đi qua một điểm.

Phương trình tiếp tuyến của đồ thị $(C): y = f(x)$ đi qua điểm $M(x_1; y_1)$.

☑ Cách 1:

- Phương trình đường thẳng (d) đi qua điểm M có hệ số góc là k có dạng: $y = k(x - x_1) + y_1$.
- (d) tiếp xúc với đồ thị (C) tại $N(x_0; y_0)$; khi hệ:
$$\begin{cases} f(x_0) = k(x_0 - x_1) + y_1 \\ f'(x_0) = k \end{cases} \quad \text{có nghiệm } x_0.$$

☑ Cách 2:

- Gọi $N(x_0; y_0)$ là tọa độ tiếp điểm của đồ thị (C) và tiếp tuyến (d) qua điểm M , nên (d) cũng có dạng $y = y'_0(x - x_0) + y_0$.
- (d) đi qua điểm M nên có phương trình: $y_1 = y'_0(x_1 - x_0) + y_0 (*)$.
- Từ phương trình $(*)$ ta tìm được tọa độ điểm $N(x_0; y_0)$; từ đây ta tìm được phương trình đường thẳng (d) .

Ví dụ 42 Cho hàm số $y = 2x^3 - 3x^2 + 5$ có đồ thị là (C) . Tìm phương trình các đường thẳng đi qua điểm $A\left(\frac{19}{12}; 4\right)$ và tiếp xúc với đồ thị (C) của hàm số.

Ví dụ 43 Cho hàm số $y = \frac{1}{2}x^4 - 3x^2 + \frac{3}{2}$ có đồ thị là (C). Viết phương trình tiếp tuyến của đồ thị (C) biết tiếp tuyến đó đi qua điểm $M\left(0; \frac{3}{2}\right)$.

Ví dụ 44 Cho hàm số: $y = \frac{x+2}{x-1}$ có đồ thị là (C) điểm $A(0;m)$; Xác định m để từ A kẻ được 2 tiếp tuyến đến (C) sao cho hai tiếp điểm tương ứng nằm về hai phía đối với trục Ox .

Ví dụ 45 Tìm số tiếp tuyến của đồ thị hàm số $y = 4x^3 - 6x^2 + 1$, biết tiếp tuyến đó đi qua điểm $M(-1; -9)$.

A 0

B 1.

C 2

D 3

Ví dụ 46 Cho hàm số $y = x^3 - 3x$ có đồ thị (C) . Gọi Δ là đoạn thẳng đi qua điểm $A(1; -2)$ và có hệ số góc m . Tổng các giá trị của m để Δ tiếp xúc với đồ thị (C) là:

A $-\frac{9}{4}$

B 0.

C $\frac{1}{2}$

D $-\frac{3}{2}$

Ví dụ 47 Cho hàm số $y = -x^3 + 3x^2 - 2$ có đồ thị (C) và điểm $A(m; 2)$. Tìm tập hợp S tất cả các giá trị thực của m để có 3 tiếp tuyến của (C) đi qua A .

Ⓐ $S = (-\infty; -1) \cup \left(\frac{5}{3}; 2\right) \cup (2; +\infty)$

Ⓑ $S = (-\infty; -1) \cup \left(\frac{5}{3}; 3\right) \cup (3; +\infty)$.

Ⓒ $S = (-\infty; -1) \cup \left(\frac{4}{3}; 2\right) \cup (2; +\infty)$

Ⓓ $S = (-\infty; -2) \cup \left(\frac{5}{3}; 2\right) \cup (2; +\infty)$

Ví dụ 48 Cho hàm số $y = x^3 + 3x^2 - 6x + 1$ (C) . Viết phương trình tiếp tuyến của đồ thị (C) biết Tiếp tuyến đi qua điểm $N(0; 1)$.

Ⓐ $y = -\frac{33}{4}x + 11$.

Ⓑ $y = -\frac{33}{4}x + 12$.

Ⓒ $y = -\frac{33}{4}x + 1$.

Ⓓ $y = -\frac{33}{4}x + 2$.

Ví dụ 49 Tiếp tuyến kẻ từ điểm $A(2;3)$ tới đồ thị hàm số $y = \frac{3x+4}{x-1}$ là:

A

$y = -28x + 59; y = -24x + 51$

C

$y = -24x + 51; y = x + 1$

B

$y = -28x + 59; y = x + 1.$

D

$y = -28x + 59$

Ví dụ 50 Cho hàm số $y = \frac{x-2}{1-x}$ có đồ thị (C) và điểm $A(m;1)$. Gọi S là tập các giá trị của m để có đúng một tiếp tuyến của (C) đi qua A . Tính tổng bình phương các phần tử của tập S .

A

$\frac{13}{4}$

B

$\frac{5}{2}.$

C

$\frac{25}{4}$

D

$\frac{9}{4}$

GV: Nguyễn Hữu Học

17